

Соціальна економіка, політика і демографія

УДК 331.57

Ситник Йосиф Степанович

*доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту персоналу та адміністрування
Національний університет «Львівська політехніка»*

Ситник Иосиф Степанович

*доктор экономических наук, доцент,
заведующий кафедрой менеджмента персонала и администрирования
Национальный университет «Львовская политехника»*

Sytnyk Yosyf

*Doctor of Economics, Docent
Lviv Polytechnic National University*

Юрченко Галина Миколаївна

*аспірантка кафедри менеджменту персоналу та адміністрування
Національного університету «Львівська політехніка»*

Юрченко Галина Николаевна

*аспирантка кафедры менеджмента персонала и администрирования
Национального университета «Львовская политехника»*

Yurchenko Halyna

*PhD Student of the
Lviv Polytechnic National University*

**СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА ЗАЛУЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО
НЕЗАХИЩЕНИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ ДО РИНКУ ПРАЦІ
УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ И ВОВЛЕЧЕНИЕ СОЦІАЛЬНО
НЕЗАЩИЩЕННЫХ КАТЕГОРИЙ НАСЕЛЕНИЯ К РЫНКУ ТРУДА
SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND INVOLVING SOCIALLY
UNPROTECTED POPULATION TO THE LABOR MARKET**

Анотація. В статті досліджено багатоманіття тлумачень поняття сталого розвитку. Запропоновано удосконалити існуючу модель сталого розвитку, розширивши її технологічно-науковою складовою. У відповідність до запропонованої удосконаленої моделі сталого розвитку було представлено нове визначення поняття. Представлено переваги та недоліки екоцентричного, економікоцентричного та соціоцентричного підходів до реалізації Концепції сталого розвитку. Представлено цілі глобального розвитку з фокусом на недискримінацію на ринку праці та подолання бідності. Окреслено співвідношення між економічним розвитком та соціальним прогресом країни. Подано динаміку індексу соціального прогресу України, як показника досягнень у сфері соціальної економіки. Як взаємопов'язані аспекти, представлено динаміку працевлаштування вразливих груп населення України та динаміку видатків з державного бюджету на виплати соціального захисту населення. В статті обґрунтовано невідповідність діючої політики зайнятості України до потреб сучасного демографічного складу населення держави. Наведено визначення соціально незахищених категорій населення та подано фактичний перелік найбільш вразливих груп населення України. Описано позитивні перспективи ефективного впровадження реформи надання послуг соціального захисту в Україні. Актуалізовано потребу у збалансуванні соціальної економіки та бюджетних видатків України, у збільшенні чисельності економічно активного населення України, подолання бідності й сприяння включенню окремих соціальних груп в життя суспільства. Запропоновано посилити увагу до необхідності впровадження інноваційних підходів в державній політиці зайнятості, та зміни принципів й ведення бізнесу, зокрема, запропоновано зосередити увагу на розширенні програм стимулювання розвитку соціальної відповідальності бізнесу.

Ключові слова: сталий розвиток, соціально незахищені категорії населення, індекс соціального прогресу, ринок праці, зайнятість.

Анотація. В статті досліджено многообразие толкований поняття устійчивого розвитку. Предложено усовершенствовать существующую модель устійчивого развития, расширив ее технологически научной составляющей. В соответствии с предложенной усовершенствованной моделью устійчивого развития было представлено новое определение понятия. Представлены преимущества и недостатки эоцентрический, економикоцентричного и социоцентрического подходов к реализации Концепции устійчивого развития. Представлены цели глобального развитие с фокусом на недискриминацию на рынке труда и преодоления бедности. Определены соотношения между економическим развитием и социальным прогрессом страны. Представлена динамика индекса социального прогресса Украины, как показателя достижений в области социальной економики. Как взаимосвязанные аспекты, представлена динамика трудоустройства уязвимых групп населения Украины и динамику расходов из государственного бюджета на выплаты социальной защиты населения. В статье обосновано несоответствие действующей политики занятости Украины с потребностями современного демографического состава населения страны. Приведены определения социально незащищенных категорий населения и представлены фактический перечень наиболее уязвимых групп населения Украины. Описаны положительные перспективы эффективного внедрения реформы предоставления услуг социальной защиты в Украине. Актуализировано потребность в сбалансировании социальной економики и бюджетных расходов Украины, в увеличении численности економически активного населения Украины, преодоление бедности и содействие включению отдельных социальных групп в жизни общества. Предложено

усилить внимание к необходимости внедрения инновационных подходов в государственной политике занятости, и изменения принципов развития предпринимательности, в частности, -предложено сосредоточить внимание на расширение программ стимулирования развития социальной ответственности бизнеса.

Ключевые слова: *устойчивое развитие, социально незащищенные категории населения, индекс социального прогресса, рынок труда, занятость.*

Summary. *A variety of interpretations of the concept of sustainable development have been explored. Improvement of the existing model of sustainable development through its expansion of technological and scientific component was suggested. In line with the proposed Sustainable Development Model, a new definition of the concept has been introduced. Advantages and disadvantages of ecocentric, economical and sociocentric approaches to the implementation of the Sustainable Development Concept were presented. The goals of global development with a focus on non-discrimination in the labor market and poverty eradication have been demonstrated. The relation between economic development and social progress of the country was outlined. The dynamics of the Social Progress Index of Ukraine, as an indicator of achievements in the social economy, was presented. The dynamics of employment of vulnerable groups of population in Ukraine and the dynamics of expenditures from the state budget for social protection payments were presented as interrelated aspects. The inconsistency of the current employment policy of Ukraine with the needs of the modern demographic composition of the state population was substantiated in the article. Identification of socially disadvantaged categories of population was provided and a factual list of the most vulnerable population groups in Ukraine was provided. Positive prospects for effective implementation of the reform of social protection services in*

Ukraine have been described. The need for balancing the social economy and budget expenditures of Ukraine, increasing the number of economically active population of Ukraine, overcoming poverty and promoting the inclusion of certain social groups in society was actualized. Increased attention to the need to introduce innovative approaches in public employment policy and change of principles and doing business was suggested. In particular, it was suggested to focus on expanding programs to promote CSR.

Keywords: *sustainable development, socially unprotected population, social progress index, labor market, employment.*

Постановка проблеми. За останні пів століття економічне зростання покращило життя сотні мільйонів людей, позбавивши їх бідності. Проте, зараз стає очевидним, що модель розвитку, побудована виключно на економічному прогресі є незавершеною, необхідно розширювати розуміння успіху країни й поза економічними показниками, задовольняючи потреби й надаючи можливості для кожного, а це потребує вивчення й впровадження інноваційних підходів на глобальному, національних, регіональних рівнях, і на рівнях підприємств.

Для сучасного ринку праці в Україні характерним є зростання пропозиції та скорочення попиту на робочу силу, недостатня кількість робочих місць для висококваліфікованих працівників та їх надлишок для представників робітничих професій, поширення тіньової зайнятості населення, збільшення кількості робочої сили старших вікових груп, людей з інвалідністю, внутрішньо-переміщених осіб та інших соціально незахищених категорій населення, головним фактором низького рівня працевлаштування яких є низька конкурентоспроможність. Турбота про найбільш вразливих громадян вважається показником стабільності та цивілізованості держави, адже, не лише дозволить їм почуватись дійсно повноцінними членами суспільства, а й робити посильний внесок у

національний дохід на противагу бюджетним видаткам на сплату виплат соціального захисту.

Актуалізація на світовому рівні цього та інших викликів, викристалізувались у Концепцію сталого розвитку, прийняту більше як 180 країнами світу задля збалансувати інтересів сьогоdnішнього та майбутнього поколінь, економіки та природи. Необхідність запровадження принципів сталого розвитку при проектуванні розвитку національної економіки України ставить перед вченими завдання пошуку шляхів та механізмів їх реалізації на практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Внесок у вивчення сталого розвитку в національному масштабі зробити такі українські вчені, як Гальчинський А. [24], Данилишин Б.[12], Трегобчук В. [25].

Соціальні проблеми забезпечення сталого розвитку були дослідженні у працях вчених Зеркалова Д. [26], Кувшинова М. [27] та інших.

Аналіз наукових джерел свідчить, що проблеми інноваційних моделей регулювання державної економіки та особливості процесів, пов'язаних з покращенням соціального потенціалу підприємств досліджувалися у наукових працях Колота А. [28; 29], Грішнова О. [30] та інші.

В вітчизняних наукових доробках проблематика управління зайнятністю соціально незахищених категорій населення досліджувалась такими вченими-економістами як Ільч Л.М. [31], Якімова Н.С. [32] та зарубіжними вченими Ванквіч Е., Пек Л., Скот Р.

Україна обрала соціальний орієнтир у економічному розвитку, а демографічні тенденції й структура зайнятості змушують і державний, і комерційний сектори змінювати акценти для урівноваження економіки й уможливлення працевлаштування осіб з соціально незахищених категорій населення, тоді як аналіз альтернативних зарубіжних та вітчизняних ідей

та їх потенційний вплив на національну економіку досі залишаються дослідженими недостатньо.

Мета статті. Актуалізація потреби зміни курсу політики зайнятості України та впровадження інноваційних моделей розвитку підприємництва задля урівноваження економіки й створення додаткових можливостей для працевлаштування осіб з соціально незахищених категорій населення.

Виклад основного матеріалу. З часів класичної школи політичної економії основною метою суспільства проголошено максимальний розвиток виробництва на основі необмеженої експлуатації природних ресурсів (єдиним фактором, що стримував споживання природних ресурсів, були технологічні обмеження), та оптимальний розподіл у просторі продуктивних сил. Вільний ринок дійсно виявився досить добре придатним інструментом для досягнення цієї мети, але це мало своїм наслідком вичерпання енергетичних ресурсів. Стала очевидною необхідність кардинального перегляду підходів до мети розвитку економіки та проблеми використання ресурсів на основі врахування потреб не тільки виробництва, а й збереження людства.

Концепція «сталого розвитку» є розвитком вчення В. Вернадського про ноосферу, у якій він зазначав: «питання про планову, однакову діяльність з метою оволодіння природою і правильного розподілу багатств пов'язане з усвідомленням єдності і рівності усіх людей, єдності ноосфери, стало на порядок денний [1, с. 217]. І. Франко у 1878 році висловив своє бачення майбутнього суспільного ладу України: «... сталий добробут, що ґрунтується на постійній праці» [3, с. 51]. Поступово прогресивна громадськість готувала підґрунтя для ідей триєдиної концепції сталого еколого-соціально-економічного розвитку.

Попри те, що вперше ідею озвучив Вернадський, розробку категорії «сталий розвиток» пов'язують із засновниками Римського клубу [4, ст. 118], що з'явилися значно пізніше, а також Дж. Форрестером, Д.

Медоузом, Р. Рандерсом. Особливий внесок у розвиток Концепції сталого розвитку зробила прем'єр-міністр Норвегії Г.Х. Брундтланд у 1987 році, опублікувавши доповідь при ООН.

Термін «сталий розвиток» є досить суперечливим, адже, сталий, згідно з Академічним тлумачним словником української мови (1970-1980) означає той, який не змінюється, зберігає той самий склад, розмір, однакову форму, величину і т. ін.; незмінний, постійний [5]. Тобто, свідчить про здатність елементів системи після взаємодії із зовнішніми факторами повертатись у стан рівноваги, що найбільше придатний для виконання її функцій. Тоді як розвиток – процес, в результаті якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого [6]. Тобто, означає направлені й безповоротні кількісні, структурні та якісні зміни, що відбуваються під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. В таблиці 1 представлено перелік множинності визначень категорії «сталий розвиток».

Таблиця 1

Визначення категорії «сталий розвиток»

№	Джерело	Визначення
1	Доповідь Комісії Брундтланд [7]	«...розвиток, який задовольняє потреби цього часу, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби»
2	Всесвітня стратегія охорони природи: доповідь Міжнародного союзу охорони природи і природних ресурсів [8]	«...модифікація біосфери та використання людських, фінансових, відтворювальних і невідтворювальних природних ресурсів для задоволення потреб людей»
3	Концепція переходу України до сталого розвитку [9]	«...розвиток суспільства, за якого задоволення потреб у природних ресурсах теперішніх поколінь не повинно ставити під загрозу можливість майбутніх поколінь задовольняти в них свої потреби, коли будуть узгоджені екологічні, економічні та соціальні складові розвитку, техногенне навантаження не перевищуватиме можливостей навколишнього природного середовища до самовідновлення, а суспільство усвідомить перевагу екологічних пріоритетів над іншими

4	Дейлі Г. [10]	«...кардинальний перехід від економіки зростання і всього, з нею пов'язаного, до стабільної економіки»
5	Дорогунцов С., Ральчук О. [11]	«...оптимальна керована самоорганізація соціоприродних систем, яка є реальною тільки за умови дії головної гуманістичної константи сталого розвитку – діалогу, порозуміння між природою та культурним початками систем»
6	Данилишин Б., Шостак Л. [12]	«...система відносин суспільного виробництва, при якій досягається оптимальне співвідношення між економічним зростанням, нормалізацією якісного стану природного середовища, збільшенням матеріальних і духовних потреб населення»
7	Веклич О. [13]	«...перехід від урахування екологічного фактора як зовнішнього явища впливу на економічний розвиток до сприйняття його як внутрішнього екологічного параметра функціонування економічної системи»
	Основні засади державної екологічної політики України на період до 2020 року (затверджено законом України від 21.12.2010) [14]	«...функціонування її господарського комплексу, коли одночасно задовольняються зростаючі матеріальні і духовні потреби населення, забезпечується раціональне та екологічно безпечне господарювання і високоефективне збалансоване використання природних ресурсів, створюються сприятливі умови для здоров'я людини, збереження і відтворення навколишнього природного середовища та природно-ресурсного потенціалу суспільного виробництва»

Узагальнення цієї концепції були зроблені на всесвітніх самітах ООН, за участі понад 180 країн світу, багатьох міжнародних організацій та вчених. Вперше поняття «стійкого» («сталого») економічного розвитку було вжито у 1980-х роках у межах діяльності комісії ООН у заключному документі комісії під назвою «Наше спільне майбутнє», у такому вигляді, як зазначено у табл. 1, пункт 1, але обговорення, врешті-решт, призвели до удосконаленого визначення: сталий розвиток - це процес розбудови держави на основі узгодження і гармонізації соціальної, економічної та екологічної складових з метою задоволення потреб сучасних і майбутніх поколінь [15].

Сталий розвиток узагальнює в собі процес виживання і відтворення генофонду нації, активізацію ролі кожної окремої людини в суспільстві, забезпечення її прав і свобод, збереження навколишнього природного середовища, формування умов для відновлення біосфери та її локальних

екосистем, орієнтацію на зниження рівня антропогенного впливу на природне середовище й гармонізацію розвитку людини в природі. Основою сталого розвитку є три аспекти: економічне зростання, соціальна інтеграція та охорона навколишнього середовища. Особливістю Концепції сталого розвитку є власне баланс усіх трьох складових, адже, екологоцентризм, що пропагує збереження природних ресурсів через скорочення темпів економічного зростання, не враховує зростання потреб людства. Економікоцентризм допускає взаємозаміну ресурсів й знімає природні обмеження розвитку задля можливості забезпечення потреб поколінь, але порушує гармонійне співіснування людини та навколишнього середовища у стратегічній перспективі. А соціоцентричний підхід - ставить за мету оптимальне управління соціокультурним багатством на основі прискорення темпів економічного зростання задля всебічного задоволення потреб людського суспільства, з нехтуванням уваги до екологічної складової. На думку авторів, концепція сталого розвитку буде розвиватись і надалі, зокрема, доцільним є розширення складових ще на технологічно-наукову (рис. 1), особливо, зважаючи на промислові підприємства, необхідно впроваджувати нові наукомісткі технології та інновації, що забезпечуватиме конкурентоспроможність в довготривалій перспективі.

З огляду на це пропонуємо таке визначення цього процесу: сталий розвиток – це безперервні соціально-економічні та науково-технічні позитивні зміни, які не знищують, а сприяють відновленню, природної основи. Ця концепція продовжує революціонувати, водночас, її ключові засади незмінні: рівність, справедливості, забезпечення прав вразливих, стратегічна перспектива, виваженість, усвідомлення взаємозв'язку між екологією, економікою та суспільством, а також усвідомлення взаємозв'язку країн у процесах розвитку та безпеки.

Рис. 1. Модель удосконаленої Концепції сталого розвитку

Джерело: сформовано авторами

Глобальні Цілі сталого розвитку (далі - ЦСР), яких на сьогодні дотримуються всі країни світу, включають 17 цілей і 169 конкретних завдань [15], де, з-поміж іншого, фокус зосереджено на соціальній інтеграції та посиленню можливостей соціально незахищених категорій населення, що можна простежити у кількох завданнях (наведено у табл. 2.).

Таблиця 2

Глобальні Цілі сталого розвитку, що фокусують увагу на посиленні можливостей соціально незахищених категорій населення

Глобальні цілі	Завдання	План
Ціль 1	Подолання бідності у всіх формах та усюди	1.1. Ліквідувати крайню бідність для всіх людей у всьому світі (проживання на суму менш ніж 1,25 дол. США/день) 1.2. Зменшити частку чоловіків, жінок і дітей будь-якого віку, що живуть у злиднях у всіх їх проявах, згідно з національними визначеннями, принаймні наполовину
Ціль 4	Заохочення всеохоплюючої та справедливої якісної освіти та заохочення можливості	4.4. Істотно збільшити число молодих і дорослих людей, які володіють затребуваними навичками, у тому числі професійно-технічними навичками, для працевлаштування, отримання гідної роботи та занять підприємницькою діяльністю

	навчання впродовж усього життя для всіх	
Ціль 8	Сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх	8.3. Просувати проведення орієнтованої на розвиток політики, яка сприяє продуктивній діяльності, створенню гідних робочих місць, підприємництву, творчості й інноваційній діяльності, та заохочувати офіційне визнання і розвиток мікро-, малих і середніх підприємств, у тому числі шляхом надання їм доступу до фінансових послуг 8.5. Забезпечити повну і продуктивну зайнятість та гідні працю для всіх жінок і чоловіків, у тому числі молодих людей та інвалідів, і рівну оплату за працю рівної цінності 8.6. Суттєво скоротити частку молоді, яка не працює, не вчиться і не набуває професійних навичок
Ціль 10	Скорочення нерівності всередині країн та між ними	10.1. Поступово досягти й підтримувати зростання доходів найменш забезпечених 40% населення на рівні, що перевищує середній по країні

Джерело: [15]

Україна, як засновниця ООН, приєдналася до глобальних завдань забезпечення сталого розвитку, що потребує вагових соціально-економічних перетворень. Одним з індикаторів досягнення цих соціально-економічних перетворень країни є індекс соціального прогресу [16] - сукупний індекс соціальних та екологічних показників, що доповнює ВВП та інші економічні показники аби забезпечити більш цілісне розуміння загальної ефективності країн. Показники цього індексу відображають три аспекти соціального прогресу: базові потреби людини, основи добробуту та можливості розвитку людини. Одним з індикаторів блоку «можливості» є працевлаштування вразливих груп населення. У 2019 році Україна посіла 80 місце в рейтингу країн, з оцінкою індексу соціального прогресу 66,97 зі 100, а за індикатором працевлаштування вразливих груп населення здобула 14,82 зі 100. У 2018 році Україна посіла 72 місце (індекс соціального прогресу – 66,78; працевлаштування вразливих груп населення – 14,81), у 2017 році - 74 місце (індекс соціального прогресу– 66,36;

працевлаштування вразливих груп населення – 14,83). Динаміку індексу соціального прогресу України за 2017-2019 роки подано на рис. 2.

Рис. 2. Показники ефективності соціально-економічного розвитку України у 2017-2019 роках за рейтингами країн Social Progress Imperative

Джерело: розроблено авторами на основі даних щорічних звітів The Social Progress Imperative [16] та Світового банку [17]

Рівень економічного розвитку та соціальний прогрес мають велику кореляційну залежність. Оскільки індекс соціального прогресу оцінює досягнення в соціальній сфері окремо від економічних індикаторів, це дозволяє глибше вивчити взаємозв'язок між економічним і соціальним розвитком [18].

Ринок праці є невід'ємною частиною економіки, так як відіграє велику роль у відтворенні такого товару як робоча сила. Власне якість робочої сили визначають дієвість конкурентної економіки, можливості створення високоякісних товарів та послуг, темпи й масштаби науково-технічного та організаційного розвитку. Тому активна робоча сила на ринку праці є запорукою життєдіяльності національної економіки. Роками на ринку праці України увага приділялась соціально захищеним категоріям населення, тоді як турбота про найбільш вразливих громадян - таких, що мають інший стартовий набір якостей та можливостей, що зменшує їх конкурентну спроможність у різних сферах життя, в тому числі на ринку

праці – ігнорувалась, хоч і вважається показником стабільності та цивілізованості держави. До таких належать люди з інвалідністю, хронічно хворі, ВІЛ-інфіковані, люди поважного віку, постраждалі від Чорнобильської аварії та інші категорії, які мають обмежені можливості щодо роботи і звичного способу життя, а також діти-сироти, безхатки, колишні ув'язненні, жінки, що самостійно виховують дітей; внутрішні переселенці, учасники бойових дій, малозабезпечені, меншини та інші групи громадян, що часто зазнають дискримінації через приналежність до тієї чи іншої категорії. Таких громадян об'єднують у поняття «соціально незахищені категорії населення», що означає індивідів або соціальні групи, що мають більшу за інших ймовірність зазнати соціальних збитків від дії економічних, екологічних, техногенних та інших чинників сучасного життя [19]. Ця частка суспільства потребує дещо специфічних умов на всіх циклах їх трудового життя, що дозволить не лише почуватись їм дійсно повноцінними членами суспільства, здатними забезпечити свої потреби, а й робити посильний внесок у національний прибуток на противагу бюджетним видаткам на сплату соціальних виплат.

Власне, принципи справедливості й рівності, що лежать в основі ідеології рівних можливостей Концепції сталого розвитку, перетинаються з концепцією соціального включення, яка, згідно з ствердженнями українського соціолога Савельєва Ю., зумовила зміну в соціально-економічному розвитку більшості західно-європейських країн і заклала підвалини розвитку Концепції сталого розвитку [20]. Гіденс Е. – британський вчений – соціолог – в рамках дослідження ідей соціального включення зауважив на необхідність соціального включення окремих груп населення як базової умови подолання безробіття та бідності. Цю думку поділяють й Фарінгтон Ф. та Сен А., зазначаючи, що соціальне включення окремих груп населення є ключовим способом вирішення таких

соціальних та економічних проблем як зайнятість, довготривале безробіття та бідність.

Такий підхід надзвичайно доречний в умовах актуальної демографічної кризи та стрімкого старіння економічно активного населення України, адже, збільшити чисельність економічно активного населення України можна через інтенсивне включення у сферу зайнятості соціально незахищених категорій населення.

Нажаль, за роки незалежності нашої держави проект Державної стратегії збереження та розвитку трудового потенціалу України так і не був прийнятий, як і відповідний проект Закону України. Об'єднання Державного комітету з праці та соціальної політики України з Міністерством соціального захисту населення України, що разом утворили Міністерство соціальної політики України сприяло зменшенню уваги до управління трудовою сферою та соціально-трудовами відносинами.

Щороку статистика України [21] фіксує близько 1,8 – 2,0 млн громадян похилого віку, людей з інвалідністю, та інших осіб, що потребують стороннього обслуговування; близько 55 тисяч осіб, що проживають у державних будинках-інтернатах для громадян поважного віку та людей з інвалідністю; близько 15 тисяч осіб щороку отримують послуги у центру обліку безпритульних, і так далі, що в результаті коштує державі щороку мільярдів гривень (табл. 3).

Отож, сьогодні в державних підходах до здійснення економіки є нагальна потреба в розвитку належного та якісного рівня локальних новацій політики зайнятості соціального незахищеного населення, що неможливе без принципової трансформації політики соціального захисту окремих категорій населення в напрямку максимально схвального способу їх економічного та соціального включення в суспільства.

**Динаміка видатків з державного бюджету України на виплати
соціального захисту інших категорій населення**

Рік	Усього видатки за функціями млрд. грн	Соціальний захист інших категорій населення, млрд. грн	Темп росту		Питома вага	
			%	млн грн	%	зміна, %
2016	684,8837	5,1071	-	-	0,74	-
2017	839,4530	5,6529	110,68	0,54	0,67	-0,072
2018	985,8518	6,2333	110,26	0,58	0,63	-0,041

Джерело: розроблено авторами на основі даних Міністерства фінансів України [22]

Наявні механізми, на жаль, гальмують інноваційні зрушення у сфері зайнятості та ринку праці. Ключова інституція – Державна служба зайнятості – за наявних технологій (серед яких панують пасивні, як ось компенсації, консультації, виплати, тощо), охоплює не більше третини безробітного населення держави. Фокус державної політики на сприянні працевлаштування активних шукачів роботи є хибною стратегією, адже, від 2,5 до 4 млн громадян України працездатного віку вважаються економічно неактивними. Ігнорування уваги до них в умовах зменшення населення, активної трудової імміграції, збільшення соціального навантаження на працююче населення – в сумі здатне збитково впливати на національну економіку.

В умовах складної соціально-економічної ситуації та жорсткої економії державних видатків, наша держава потребує запровадження соціальних інновацій, які мають забезпечити якісно нове розв'язання актуальних проблем соціального залучення, повноцінної реалізації економічної активності населення, поліпшення якості життя. Реформування системи надання соціальних послуг [23], що передбачає інноваційне для України соціальне замовлення та перехід від

«фінансування установи» до «фінансування послуг» з одного боку економить державні видатки, а з іншого – сприяє уникненню соціальної ізоляції цільової категорії громадян та розвитку неурядового сектору суспільства. Така тенденція розвитку державної соціальної підтримки може перетинатись і з інтересами бізнесу, якщо пріоритет надавати заходам, що сприяють використанню наявного потенціалу громадянина для його соціальної адаптації та залучення до трудової діяльності, тоді як виплати грошової допомоги для працевдатних осіб повинні стати лише тимчасовим засобом підтримки.

За таким сценарієм ключем до урівноваження економіки, зміцнення національного трудового потенціалу й уможливлення працевлаштування чи забезпечення додатковими пільгами осіб з соціально незахищених категорій населення може стати розвиток соціально відповідального бізнесу в Україні. Вище зазначалось, що Концепція сталого розвитку впроваджується на усіх рівнях: глобальному, національних, регіональних та на рівні підприємства. Власне, соціально відповідальний бізнес є відображенням впровадження Концепції сталого розвитку на рівні підприємства. Часткове, але масове субсидіювання чи інше заохочення підприємців до впровадження політик соціальної відповідальності підприємства й створення робочих місць для соціально незахищених категорій здатне не лише підвищити самостійність та спроможності окремих громадян, але й вплинути на співвідношення доходів та видатків державного бюджету, зміцнити трудовий потенціал України, збільшити чисельність економічно активного населення й протидіяти бідності, соціальному виключенню, дискримінації та поляризації суспільства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Соціально орієнтована ринкова економіка – найперспективніша модель організації суспільного виробництва, яка поєднує високу ефективність ринкового механізму й орієнтацію на досягнення справедливості та рівності. Саме на

таку модель орієнтується Україна, взявши на себе низку зобов'язань перед ООН та на шляху інтеграції з Європейським Союзом.

Державний сектор повинен вжити додаткових дії задля підтримки розвитку соціально відповідального бізнесу, як шляху урівноваження економіки й уможливлення працевлаштування осіб з соціально незахищених категорій населення, адже, створення робочих місць, трудова соціалізація та адаптація індивідів, що опинились незайнятими в силу своєї не конкурентоспроможності на ринку праці, і є забезпеченням умов для мінімізації рівня бідності чи знищення чинників бідності, як один з пріоритетів Цілей сталого розвитку. Більше того демократичні трансформації є умовою інтеграції України у європейський та світовий простір як рівноправного партнера. Це слугує підвищенню реальної ціни робочої сили, активізації мотивів і стимулів до праці та підприємницької активності, відновлення в сучасних умовах зв'язку доходів із зростанням продуктивності праці і результативності підприємницької діяльності, а також забезпечує сприятливі умови для підприємницької ініціативи, направленої на створення нових робочих місць та виробництво якісних і недорогих товарів.

Подальші дослідження необхідно спрямувати у дослідження інноваційних підходів до залучення соціально незахищених категорій населення до ринку праці, а також в економічну оцінку вигоди такого залучення.

Література

1. Вернацький В.І. Вибрані праці. К.: Наукова думка, 2005. 303 с.
2. Юрченко Г.М. Передумови забезпечення рівних умов праці для представників національних меншин в Україні на прикладі ромських громад: тези доповідей III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Цілі сталого розвитку у вітчизняних реаліях:

- студентський погляд на проблему». Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018.
3. Франко І. Зібрання творів у п'ятидесяти томах. К.: Наукова думка, 1986. Т. 45: Філософські праці. 575 с.
 4. Моисеев Н.Н. Экология человечества глазами математика (человек, природа и будущее цивилизации) М.: Молодая гвардия, 1988. 256 с.
 5. Академічний тлумачний словник української мови (1970-1980). Термін «сталій». URL: <http://sum.in.ua/s/stalyj>
 6. Академічний тлумачний словник української мови (1970-1980). Термін «розвиток». URL: <http://sum.in.ua/s/rozvytok>
 7. Свонсон Д. Національні стратегії сталого розвитку. Впровадження стратегічних і скоординованих дій: виклики, підходи та інновації (на основі аналізу досвіду 19 країн). К.: Міжн. Ін-т стал. Розв.; Нім. Т-во техн. Співр-ва; ПРООН, 2004. 50 с.
 8. Потапенко В.Г. Стратегічні пріоритети безпечного розвитку на засадах «зеленої економіки». К.: НІСД, 2012. 360 с.
 9. Вісний НАН України. Концепція переходу України до сталого розвитку. Вісник НАН України. 2007. №2. С. 15-44. 15 с.
 10. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку/[пер. з англ.]. К.: Інтелсфера, 2002. 297 с.
 11. Дорогунцов С., Ральчук О. Сталий розвиток – цивілізаційний діалог природи і культури. Вісник НАН України. 2001. №10. С. 16-32.
 12. Данилишин Б.М., Веклич О.А. Индикатор подлинного прогресса как адекватный макроэкономический показатель общественного благосостояния. Проблемы прогнозирования. 2010. №6. С. 103-112.
 13. Економічні аспекти управління природними ресурсами та забезпечення сталого розвитку в умовах децентралізації влади в Україні / за наук. ред. М.А. Хвесика, С.О. Лизуна К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2015. 72 с.

14. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21.12.2010 р. №2818-VL. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>
15. Глобальні Цілі сталого розвитку. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>
16. The Social Progress Index. A report from The Social Progress Imperative. URL: <https://www.socialprogressindex.com/>
17. Світовий банк. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.EMP.VULN.ZS?locations=UA>
18. Тернова І.А. Оцінка рівня соціального та економічного розвитку України в умовах глобалізації. Соціальна економіка. Вип. 54 (2). 2017
19. Бендасюк О. Державне управління соціальним захистом населення в умовах ринкової економіки. Галицький економічний вісник. 2010. № 1 (26). С. 123–126.
20. Савельєв Ю. Суперечності концепції соціального виключення і включення: вплив соціально-політичного дискурсу на соціологічні теорії // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. 2012. № 3. С. 33-41.
21. Державної служби статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua
22. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>
23. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Стратегії реформування системи надання соціальних послуг" від 08.08.2012 р. № 556-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/556-2012>
24. Гальчинський А.С. України: наука та інноваційний розвиток Київ: [б.в.], 1997. 66 с.
25. Трегобчук В.П. Стратегія ресурсно-екологічної безпеки соціально-економічного розвитку [Електронний ресурс]. Київ: Економіка України, 1994. №12. 496 с.

- 26.Зеркалов Л.В. Проблеми екології сталого розвитку: монографія. Київ: Основа, 2013. 430 с.
- 27.Кувшинов М.А. Понятие управления устойчивым развитием социально-экономической системы муниципального образования. Киев: Молодой ученый, 2011. №7. С. 86-91.
- 28.Колот А., Грیشнова О. Економіка праці та соціально-трудові відносини. Україна: аспекти праці, 2010. №1. 49 с.
- 29.Колот А. Соціально-трудова сфера: стан відносин, нові виклики, тенденції розвитку. ДВНЗ «Київський національний університет імені Вадима Гетьмана», 2010.
- 30.Грیشнова О. Соціальний капітал: сутність, значення, взаємозв'язок з іншими формами капіталу. Україна: аспекти праці, 2009. №3. С. 19-24.
- 31.Іліч Л. Ефективність відтворення трудового потенціалу України: монографія. К.: Енергія плюс, 2007.
- 32.Якимова Н. С. Моделювання професійно-освітніх траєкторій молоді в аспекті забезпечення її конкурентоспроможності. Соціально-трудові відносини: теорія та практика, 2016. № 1. С. 184-193.

References

1. Vernatskyi V.I. (2005) Vybrani pratsi [Selected Works]. Kiev: Scientific opinion (in Ukrainian).
2. Yurchenko H.M. (2018) Peredumovy zabezpechennya rivnykh umov pratsi dlya natsionalnykh menshyn v Ukrayini na prykladi romskykh hromad: tezy dopovidej III Vseukrayinskoyi studentskoyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi 'Tsili staloho rozvytku u vitchyznyanykh realiyakh: stydentskj pohlyad na problemu' [Prerequisites for equal world conditions for representatives of national minorities in Ukraine on the example of Roma communities]. Lviv: National university "Lviv Politechnic".

3. Franko I. (1986) Zibrannia tvoriv u piatydesiaty tomakh [A collection of works in fifty volumes]. Kiev: Scientific opinion (in Ukrainian).
4. Moiseyev N.N. (1988) Ekologiya chelovechestva glazami matematika (chelovek, priroda i budu-shcheye tsivilizatsii) [The ecology of mankind through the eyes of mathematics (man, nature and the future of civilization)]. Moscow: Young Guard (in Russian).
5. Akademichnyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy (1970-1980). Termin «stalyi» [The term "sustainable"]. Academic interpretative dictionary of the Ukrainian language (1970-1980). URL: <http://sum.in.ua/s/stalyj> (in Ukrainian).
6. Akademichnyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy (1970-1980). Termin «rozvytok» [The term "development"]. Academic interpretative dictionary of the Ukrainian language (1970-1980). URL: <http://sum.in.ua/s/rozvytok> (in Ukrainian).
7. Svanson D. (2004) Natsionalni stratehii staloho rozvytku. Vprovadzhennia stratehichnykh i skoordynovanykh dii vyklyky pidkhody ta innovatsii (na osnovi analizu dosvidu 19 krain) [National sustainable development strategies. Implementing strategic and coordinated actions: challenges, approaches and innovations (based on 19 countries' experience)]. Kyiv: International institute for sustainable development (in Ukrainian).
8. Potapenko V.H. (2012) Stratehichni priorityety bezpechnoho rozvytku na zasadakh «zelenoi ekonomiky» [Strategic priorities for safe development on a green economy]. Kyiv: National institute for strategic studies (in Ukrainian).
9. Visnyk NAN Ukrainy (2007) Kontseptsiiia perekhodu Ukrainy do staloho rozvytku [Concept of transition of Ukraine to sustainable development]. Kyiv: National Academy of sciences of Ukraine publisher (in Ukrainian).

10. Deili H. (2002) Poza zrostanniam. Ekonomichna teoriia staloho rozvytku [Out of growth. Economic theory of sustainable development]. Kiev: Intersphere (in Ukrainian).
11. Dorohuntsov S. Ralchuk O. (2001) Stalyi rozvytok – tsyvilizatsiinyi dialoh pryrody i kultury [Sustainable development is a civilizational dialogue between nature and culture]. National Academy of sciences of Ukraine publisher (in Ukrainian).
12. Danilishin B.M., Veklich O.A. (2010) Indikator podlinnogo progressa kak adekvatnyy ma-kroekonomicheskyy pokazatel' obshchestvennogo blagosostoyaniya [An indicator of genuine progress as an adequate macroeconomic indicator of social welfare] Moscow: Forecasting Problems (in Russian).
13. Khvesyk S.O. Lyzun K. (2015) Ekonomichni aspekty upravlinnia pryrodnymy resursamy ta zabezpechennia staloho rozvytku v umovakh detsentralizatsii vlady v Ukraini [Economic aspects of natural resource management and sustainable development in the conditions of decentralization of power in Ukraine]. Kyiv: State University Institute of Economics of Environmental Management and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine (in Ukrainian).
14. Zakon Ukrainy (2010). Pro Osnovni zasady (strategiiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2020 roku [On the Fundamental principles (strategy) of the state environmental policy of Ukraine until 2020] The Law of Ukraine of 21.12.2010 №2818-VL. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>
15. Hlobalni Tsili Staloho Rozvytku [Global Sustainable Development Goals]. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>
16. The Social Progress Index. A report from The Social Progress Imperative. URL: <https://www.socialprogressindex.com/>

17. Svitovyi bank [World bank]. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.EMP.VULN.ZS?locations=UA>
18. Ternova I.A. (2017) Otsinka rivnia sotsialnoho ta ekonomichnoho rozvytku Ukrainy v umovakh hlobalizatsii [Assessment of the level of social and economic development of Ukraine in the context of globalization]. Kiev: Social Economy (in Ukrainian).
19. Bendasiuk O. (2010) Derzhavne upravlinnia sotsialnym zakhystom naseleattia v umovakh rynkovoï ekonomiky [Public administration of social protection of the population in a market economy]. Lviv: Galician Economic Bulletin (in Ukrainian).
20. Saveliev Yu. (2012) Superechnosti kontseptsii sotsialnoho vykliuchennia s vkluchennia vplyv sotsialno-politychnoho dyskursu na sotsiolohichni teorii [Contradictions of the concept of social exclusion and inclusion: the influence of socio-political discourse on sociological theories]. Kyiv: T. Shevche-nka National University of Kyiv Herald (in Ukrainian).
21. Derzhavna sluzhba statystryky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. URL: www.ukrstat.gov.ua
22. Ministerstvo finansiv Ukrainy [Ministry of Finance of Ukraine]. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>
23. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy (2012). Pro skhvalennia stratehii reformuvannia systemy nadannia sotsialnykh posluh [On approval of the Strategy for reforming the social services delivery system]. Ordinance of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 08.08.2012. № 556-p. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/556-2012>
24. Halchynskyi A.S. (1997) Ukraina: nauka ta innovatsyinyi rozvytok [Ukraine: Science and Innovative Development]. Kyiv: [b.v.] (in Ukrainian).
25. Trehobchuk V.P. (1994) Stratehiia resursno-ekolohichnoi bezpeky sotsialno-ekonomichnoho rozvytku [Strategy of resource-ecological

- security of socio-economic development]. Kiev: Economy of Ukraine (in Ukrainian).
26. Zerkalov L.V. (2013) Problemy ekolohii staloho rozvytku monohrafiia [Problems of ecology of sustainable development: monograph] Kiev: Basis (in Ukrainian).
 27. Kuvshynov M.A. (2011) Poniatie Upravleniia Ustoichivym Razvitiem Sotsialno-Ekonomicheskoi Systemy Munitsypalnoho Obrazovaniia [The concept of managing sustainable development of the socio-economic system of municipal education] Kiev: Young scientist (in Russian).
 28. Kolot A. Hrishnova O. (2010) Ekonomika pratsi ta sotsialno-trudovi vidnosyny [Labor economics and social-labor relations]. Ukraine: aspects of work (in Ukrainian).
 29. Kolot A. (2010) Sotsialno-trudova sfera stan vidnosyn novi vyklyky tendentsii rozvytku [Social and labor sphere: state of relations, new challenges, development trends]. Higher Educational Institution «Vadim Hetman National University of Kyiv» (in Ukrainian).
 30. Hrishnova O. (2009) Sotsialnyi Kapital Sutnist Znachennia Vzaiemozviazok Z Inshymy Formamy Kapitalu [Social Capital: Essence, Meaning, Relationship with Other Forms of Capital]. Ukraine: aspects of work (in Ukrainian).
 31. Ilich L. (2007) Efektyvnist vidtvorennia trudovoho potentsialu Ukrainy monohrafiia [Efficiency of reproduction of labor potential of Ukraine: monograph]. Kyiv.: Energy plus (in Ukrainian).
 32. Yakymova N. S. (2016) Modeliuvannia zrofesiino-osvitnikh traiektorii molodi v aspekti zabezpechennia yii konkurentospromozhnosti [Modeling of vocational trajectories of youth in terms of ensuring its competitiveness]. Kyiv: Social-labor relations: theory and practice (in Ukrainian).